

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

שם השיעור אלישע הנביא – והדובים. על דרכו של אלישע

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – davidasulin18@gmail.com - דוד אסולין

לדרכו של אלישע הנביא

מלכים ב פרק ב,

כג) ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח: (כד) ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' ותצאנה שתיים דבים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים: (כה) וילך משם אל הר הפרמל ומשם שב שמרון:

סוטה מז, א

אמרו לו: "עלה" שהקרכת עלינו את המקום [רש"י: שכשהיו המים הרעים היתה פרנסתנו להביא מים ולמכור].

מאי "ונערים קטנים"? אמר ר' אלעזר: שמנוערים מן המצות, "קטנים" - שהיו מקטני אמנה. תנא: נערים היו, ובזבזו עצמן כקטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן! מי לא כתיב: "וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה", וקשיא לן: נערה וקטנה! ואמר ר' פדת: קטנה דמן נעורן! התם לא מפרש מקומה, הכא מפורש מקומן.

"ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'" - מה ראה? אמר רב: ראה ממש, כדתיניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם - או מיתה או עוני; ושמואל אמר: ראה שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים; ורבי יצחק נפחא אמר: בלורית ראה להן כאמוריים; ורבי יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בזרעייה ניהוה הוה! אמר רבי אלעזר: לא במ ולא בזרעם עד סוף כל הדורות. . .

. . . תנו רבנן, שלשה חלאין חלה אלישע: אחד שגירה דובים בתינוקות, ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידיים, ואחד שמת בו, שנאמר: ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו.

מלכים ב פרק ב

(א) ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל: (ב) ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה כי ה' שלחני עד בית אל ויאמר אלישע חי ה' וחי נפשך אם אעזבך וירדו בית אל: (ג) ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: (ד) ויאמר לו אליהו אלישע שב נא פה כי ה' שלחני יריחו ויאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך ויבאו יריחו: (ה) ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: (ו) ויאמר לו אליהו שב נא פה כי ה' שלחני הידעת כי היום ה' וחי נפשך אם אעזבך וילכו שניהם: (ז) וחמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הירדן: (ח) ויקח אליהו את אדירתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה: (ט) ויהי כעברם ואלהיה אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי: (י) ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה: (יא) ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים: (יב) ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראה עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים: (יג) וירם את אדירת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על שפת הירדן: (יד) ויקח את אדירת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים ויאמר איה ה' אלהי אליהו אף הוא ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע: (טו) ויראהו בני הנביאים אשר בירחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע ויבאו לקראתו וישתחוו לו ארצה: (טז) ויאמרו אליו הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניך פן נשא רוח ה' וישלכנו באחד ההרים או באחת הגאות הגאות ויאמר לא תשלחו: (יז) ויפצרו בו עד בש ויאמר שלחו וישלחו חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאו: (יח) וישבו אליו והוא ישב ביריחו ויאמר אלהם הלוא אמרתי אליכם אל תלכו:

(יט) ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב פאשר אדני ראה והמים רעים והארץ משפלת: (כ) ויאמר קחו לי צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו: (כא) ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

אמר ה' רפאתי למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת: (כב) וירפו המים עד היום הזה כדבר אלישע אשר דבר:

מלכים א פרק טז, לג-לד:

(לג) ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו: (לד) בימיו בנה חיאל בית האלי את ריחה באבירם בכרו יסדה ובשגיב ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון:

מלכים א פרק יב, כח-כט

(כח) ויעץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: (כט) וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בידן:

פירוש ר' יצחק אברבנאל

והנה בבית אל היו בני הנביאים כמו שנזכר, אבל היו גם כן מקודם לזה כהני הבעל והעגל אשר הניח שם ירבעם בן נבט, ואין ספק שהתפרסם עלות אליהו בסערה השמי'. כי היו בני הנביאים יודעים זה כמו שנזכר, ושהיה בא אלישע תלמידו לעמוד במקומו, ולפי שאלוהו עלה לשמים והיה איש בעל שער, לכן כהני הבעל אשר היו בבית אל שלחו צעיריהם להלעיג לאלישע, ולרמוז על עלית אליהו השמימה אמרו עלה קרח, ר"ל אתה אינך בעל שער כאלוהו רבך כי קרח אתה, עלה אתה עתה לשמים כמו שעלה הוא, והיה זה להלעיג על לקיחת אליהו ועל אלישע, (כד) ולזה אמר ויפן אחריו, ר"ל שפנה וראה שהנערים לא היו עושים הלעג הזה ממנו לבד כי אם גם מאליהו רבו שנשאר אחריו, ושהיה זה במצות אבותיהם, ועם זה היה גם כן שראה אותם, ר"ל שראה בנבואה מה שעתידים להיות, ולכן קללם בשם ה', כי ראה בהם שהיו זרע מרעים בנים משחיתים, ולכן מתחלתם עזבו את ה' נאצו את קדוש ישראל נזורו אחרו. ולפי שהם לעגו מאליהו ואלישע לכן היה מענשם שיצאו שנים דובים מהיער והמיתו ארבעים ושנים מהם, כי היו שנים דובים אחד לכבוד אליהו ואחד לכבוד אלישע, והרגו ארבעים ושנים נערים שהיו ב"ם עור ופסח במולדתם וטבעם, ולעגו על הנביאים שיי' ב"ם סיני בקדש, ונראה שמתו אותם שהיו רשעים בתולדתם ותכונותיהם.

מצודת דוד

עלה קרח - לפי שאלוהו רבו היה בעל שער ואלישע היה קרח אמרו בלעג והתול עלה קרח השמימה כאלוהו רבך וכאלו אמרו אינך במעלה כמוהו כי הוא היה בעל שער ואתה קרח.

מלכים ב פרק ו, יד-יח

(יד) וישלח שמה סוסים ורכב וחיל כבד ויבאו לילה ויקפו על העיר: (טו) וישכם משרת איש האלהים לקום ויצא והנה חיל סובב את העיר וסוס ורכב ויאמר נערו אליו אהה אדני איכה נעשה: (טז) ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר אותם: (יז) ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיניו ויראה ויפקח ה' את עיני הנער וירא והנה החר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע: (יח) וירדו אליו ויתפלל אלישע אל ה' ויאמר ה' נא את הגוי הזה בסגורים ויכם בסגורים כדבר אלישע:

מלכים ב פרק יג, יד-יט

(יד) ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו: (טו) ויאמר לו אלישע קח קשת וחצים ויקח אליו קשת וחצים: (טז) ויאמר למלך ישראל הרכב ידך על הקשת וירכב ידו וישם אלישע ידיו על ידי המלך: (יז) ויאמר פתח החלון קדמה ויפתח ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם והפית את ארם באפק עד פלה: (יח) ויאמר קח החצים ויקח ויאמר למלך ישראל ה' ארצה ויך שלש פעמים ויעמד: (יט) ויקצף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אף הפית את ארם עד פלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם

משנה שכיר" נביאים מלכים

ושמעתי בביאור זה, דלאלוהו היה רק צד אחד קנא קנאתי לה', ואלישע שאל שיהיה לו שני צדדים, שמאל דוחה וימין מקרב, וע"ז השיבו "אם תראה אותי לוקח" היינו שעבור זה הוא נלקח מפני שצריך לנהוג גם בימין.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

מלכים א פרק יט, יד-יח:

(יד) ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיה הָרְסוּ וְאֶת נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֶב וְאֶתֶר אֲנִי לְבַדִּי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: ט (טו) ויאמר ה' אליו לך שוב לדרךך מדברה דמשק ובאת ומשחת את חזאל למלך על ארם: (טז) ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיה: (יז) והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע: (יח) והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברפים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו:

רד"ק:

[א] כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעים אליו ולא היו שבים מדרכם הרעה האויבים יבואו עליהם והרגום וכאילו הוא היה ממית אותם כי יותר היו ענושים כשהיה מזהיר להם ומצוה משלא היה להם מזהיר [ב] או פי' ימית אלישע במותו כי במות אלישע באו גדודי ארם ומואב בארץ.

רלב"ג:

וידמה שהרעב החזק אשר היה בשמרון [ע' מלכים ב פרק ו] היה בסבת אלישע ולזה אמר המלך כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף אם יעמוד ראש אלישע בן שפט עליו היום:

רש"י:

לא מצינו שהמית אלא ארבעים ושנים ילדים על ידי הדובים ביריחו.

זוהר וישב קצא, ב

פי שנים ברוחך, מאי פי שנים ברוחך אלי, וכי סלקא דעתך, דעל חד תרין שאיל, ומה דלא הוה ברשותיה, הוה שאיל מיניה. אלא, איהו לא שאיל רוח על חד תרין, אלא (איהו) הכי שאיל מיניה, בההוא רוחא דהוה ליה, דיעביד (ד"א ל"ג חד) תרין נמוסין בעלמא, בההוא רוחא.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כה בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתיב ויאמר הקשית לשאול אם תראה אותי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מאי טעמא אם תראה אותי. אלא אמר ליה, אם תיכול למיקם על עקרא דרוחא דשבקנא לך, בשעתא דאתנסובנא מינה, יהא לך כדין. דהא כל ההוא עקרא דרוחא בשעתא דיסתפל ביה, כד חמי ליה לאליהו, יהוי דביקותא ביה, כדקא יאות. (דף קצב ע"א)

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אליהו, תהיה דבקות בו כראוי.

תא חזי, האי מאן דאסתפל במה דאוליף מרביה, וחמי ליה בההוא חקמתא, יכיל לאתוספא בההוא רוחא יתיר. תא חזי, דהא יוסף בכל מה דאיהו עביד, הוי חמי ברוחא דחקמתא לההוא דיוקנא דאבוי, הוה מסתפל. ובגין כה הוה מסתייעא ליה מלתא, ואתוספא ליה רוחא אחרא, בנהירו עלאה יתיר.

בא ראה, מי שמסתפל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתוסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתייע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.